

Мінаєнко Т.А.

аспірант,

Інститут психології імені Г.С. Костюка

Національної педагогічної академії наук України

**ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО
ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ
ПІДЛІТКА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ**

У нашій роботі ми розглянемо проблему можливостей занять підлітків декоративно-ужитковим мистецтвом як засобу сприяння їх особистісному розвитку, становленню їх життєвої позиції.

Постійні зміни, динамічність життя сучасного суспільства з особливою гостротою ставлять проблему готовності людини до свідомого вибору своєї позиції, роблять питання особистісного самовизначення особливо актуальним. У цьому контексті видається важливим визначення психолого-педагогічних умов формування життєвої позиції підлітка як стійкої системи його ставлення до різних сторін соціальної дійсності, що виявляється у відповідній поведінці та вчинках. Підлітковий вік – етап формування стійких патернів поведінки, рис характеру та засобів емоційного реагування, відкриття свого «я», розширення внутрішніх можливостей, нарощування компетентності в різних сферах. У поведінці сучасних підлітків співіснують як негативні тенденції (невизнання громадських обов'язків, девіантність, відсутність ідеалів, зниження значущості загальнолюдських чеснот), так і позитивні (соціальна невимушеність, впевненість у собі, прагнення до успіху, творчості та прояву власної індивідуальності).

Головним завданням підліткового етапу розвитку є засвоєння нової соціальної позиції, структурування ставлення до себе як до дорослої людини, формування основ життєвої позиції. Дослідники (Б.Г. Ананьєв, А.В. Брушлинський, Л.С. Виготський, В.В. Давидов, Г.С. Костюк, А.Н. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін та ін.) пов'язують особистісне самовизначення з активним пошуком людиною свого місця в соціумі, набуттям сенсу життя.

Особливості індивідуально-особистісного розвитку в підлітковому віці вивчаються в роботах Л.І. Божович, Л.С. Виготського, І.С. Кон, Х. Ремшмідта, А.В. Петровського, К.Н. Поліванової, Л.А. Рєгуш, І. Фельдштейна, Г.А. Цукерман, Д.В. Ярцева та ін. Багато авторів підкреслювали важливість впливу самостійної творчої діяльності на особистісний розвиток дитини. Естетично значуща діяльність

зв'язується з вихованням почуттів, на яких заснована свідомість, і тільки тоді, коли ці почуття знаходяться у звичній гармонії з навколишнім світом, формується особистість у всій її повноті (Г. Рід).

Прилучення підлітків до занять декоративно-прикладним мистецтвом, на нашу думку, може виявитися одним з важливих засобів для особистісного формування. Такі заняття можуть носити не тільки професійно-орієнтований характер, але й вирішувати завдання соціально-культурного розвитку особистості.

Декоративно-ужиткове мистецтво (рукоділья, різьблення, вітраж, декупаж, скрапбукінг та ін.) пов'язане з процесами сприйняття і пізнання, з емоційною та громадською сторонами життя людини, притаманними йому на різних щаблях розвитку. Відомо, що саме з художніх робіт дітей можна почерпнути чимало корисних відомостей, що доповнюють характеристику їх особистості. Наочність і образність, а часто і барвистість роботи впливають на емоційну сферу дитини, є джерелом естетичного задоволення, а всяка позитивна емоція, як відомо, підвищує тонус кори головного мозку, сприяє виникненню асоціативних зв'язків (М.М. Кольцова, М.С. Рузіна).

Аналіз структури художньої творчості дітей та підлітком в контексті проблеми соціалізації, формування ціннісних орієнтацій здійснений у роботах М.А. Аріарського, Л.Г. Брілевої, С.Н. Іконнікової, І.С. Кон, І.А. Новікової, В.В. Селіванова, Б.А. Тітова. У дослідженнях психології творчості (Л.С. Виготський, А.Н. Матюшкін, В.А. Моляко, М.А. Пономарьов, С.Л. Рубінштейн, Б.М. Теплов, О.К. Тіхомиров, Н.В. Хазратом та ін.) творча людина розглядається як особистість, має більш високу ступінь підготовленості до конкретних видів діяльності, до життя в цілому, до зміни стилів поведінки, до пошуку виходів із кризових станів, до конструктивного вирішення складних проблем.

Немає єдиного підходу до вживання термінів «декоративне», «декоративно-прикладне», «декоративно-ужиткове» мистецтво.

Різниця між «прикладним» і «декоративним» обумовлена типом художньої діяльності: прикладне мистецтво тяжіє до праці, декоративне – до гри, як зазначив В. Ванслов.

Заняття декоративно-прикладним мистецтвом, освоєння нових творчих технік естетично значимої діяльності створює сприятливі умови для формування соціально активної, творчої особистості. Формування такої особистості є результатом активної участі дитини у творчому процесі, забезпечує йому постійний тренінг волі, цілеспрямованості, дає досвід самоконтролю, подолання труднощів і ши-

рокого діапазону переживань з домінуванням позитивних. Відносно, що виникають в цій сфері, будуються на основі здібностей і особистих якостей, а не на формальному статусі. Учні, які можуть не демонструвати успіхів у навчанні, можуть на заняттях гуртка досягати значних успіхів. Також можливість реалізовувати власні інтереси та прагнення сприяють посиленню мотивації учнів до занять різними видами декоративно-ужиткового мистецтва.

У дітей має бути багато цікавої творчої діяльності, яка змушує відчувати себе людиною цікавим, привабливим для інших. Процес навчання творчості повинен будуватися так, щоб кожен учень міг виявити та розвинути свій комплекс здібностей, вчитися пізнавати самого себе, розвивати на певному рівні мислення, фантазію, уяву. Успішний розвиток творчих здібностей можливе лише при створенні певних умов, що сприяють їх формуванню.

Криза перехідного періоду протікає значно легше, якщо вже в цьому віці у школяра виникають відносно постійні особистісні інтереси. Особистісні інтереси на відміну від епізодичних (ситуативних) характеризуються своєю «ненасиченістю»: чим більше вони задовольняються, тим більш стійкими і напруженими стають. Задоволення таких інтересів пов'язано з активним пошуком (або творенням) предмета їх задоволення. Це штовхає підлітків до постановки все нових і нових цілей, часто виходять за межі наявної ситуації і навіть за межі сьогоденного дня.

Таким чином, наявність у підлітка стійких особистісних інтересів робить його цілеспрямованим, а отже, внутрішньо більш зібраним і організованим. А це, у свою чергу, сприяє формуванню волевих якостей особистості.

Позашкільна освіта, заняття декоративно-ужитковим мистецтвом дають змогу усвідомити дитині свою силу творця. Будять творчу активність, вчать вносити зміни в технологію виробу, здійснювати власні задуми.

Метою нашої роботи є визначення психологічних особливостей впливу на особистість підлітка прилучення його до занять декоративно-ужитковим мистецтвом.

Виходячи з здійсненого аналізу, ми вважаємо за доцільне постановку наступних завдань:

- визначити теоретико-методологічні підходи до даної проблеми;
- охарактеризувати вікові особливості становлення життєвої позиції підлітка в контексті його особистісного розвитку; визначити теоретико-методологічні підходи до даної проблеми;

- визначити поняття декоративно-ужиткового мистецтва;
- охарактеризувати варіанти і рівні особистісного становлення підлітка;
- простежити зв'язок між прилученням підлітка до занять декоративно-ужитковим мистецтвом і характеристиками його особистісного розвитку;
- розкрити особливості декоративно-ужиткового мистецтва як розвивально-корекційного засобу сприяння особистісному розвитку підлітка.

Список використаних джерел:

1. Богоявленская Д. Б. Субъект деятельности в проблематике творчества / Д. Б. Богоявленская // Вопросы психологии. 1999. – № 2. – С. 35-42.
2. Борисова С. В. Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва як елемент підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді в системі додаткової освіти і гурткової роботи // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2012. – № 3(50). – С. 24.
3. Кавера В. А. Детское художественное творчество как средство эмоционального развития ребенка: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / В. А. Кавера; СПГУКИ. – 2005 СП., 2005. – 3-10 с.
4. Комарова Т. С. Дети в мире творчества / Т. С. Комарова. – М.: Мнемозина, 1995. – 157 с.
5. Комарова Т. С. Детское художественное творчество / Т. С. Комарова. – М.: Акад. изд-во МЭГУ, 1996. – 178 с.
6. Кольцова М. М. Ребёнок учится говорить. Пальчиковый игротренинг / М. М. Кольцова, М. С. Рузина. – СПб.: Изд. дом МиМ, 1998. – 191 с.
7. Мелик-Пашаев А. А. Ступени к творчеству: художественное развитие ребёнка в семье / А. А. Мелик-Пашаев, З. Н. Новлянская. – М.: Просвещение, 1995. – 320 с.

Павелків В.Р.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет*

УМОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕСТРУКТИВНИХ ПРОЯВІВ АГРЕСІЇ

Нестабільність суспільства, нехтування загальнолюдських цінностей, зниження рівня життя населення – посилюють негативні тенденції особистості до становлення себе як повноцінного члена со-